

Dato: 08-04-2019

Til:

Jammerbugt Kommune
Teknik- og miljøforvaltningen
Toftevej 43
9440 Aabybro

**Danmarks
Naturfredningsforening**

Masnødgade 20
2100 København Ø
Telefon: 39 17 40 00
Mail: dn@dn.dk

Danmarks Naturfredningsforening Jammerbugt afdeling og Danmarks Naturfredningsforenings Sekretariat fremsender hermed høringssvar til Jammerbugt Kommunes forslag til lokalplan 23-008 - Vindmøller Rendbæk Øst.

En af de vedvarende energikilder vi har bedst erfaring med at udnytte i Danmark, er energi fra vinden. Vindenergi udmærker sig i forhold til de fleste andre energikilder vi kender ved at have et meget lille klimaftryk, og ved kun i meget begrænset omfang at lægge pres på jordens ressourcer. Danmark er desuden begunstiget ved at ligge midt i et område med adgang til meget store vindressourcer, så store at de er rigelige til at dække det samlede danske energibehov. Derfor mener DN at vind, sammen med solenergi og geotermisk energi, i fremtiden skal udgøre rygraden i den danske energiforsyning

DN er imidlertid meget opmærksomme på at vindmøller også kan have en meget negativ påvirkning på naturen. Det gælder fugle og dyreliv, og det er åbenlyst at der kan være en stor landskabelig påvirkning forbundet med opstilling af vindenergi. Derfor mener vi samtidigt det er vigtigt, at friholder værdifuld natur og udpegede landskaber fra vindmøller, og undgå at placere vindmøller, hvor der er store koncentrationer af sårbare dyrearter.

Projektområdet Rendbæk Øst med 16 stk. 150 meter høje vindmøller ønskes opført i et landbrugsområde, som er kilet inde mellem Ryå og naturområde i St. Vildmose. Projektområdet ligger bare i 100 meters afstand til Natura2000 området og inden for kort afstand af den blå/grønne korridor ved Ryå. Kongeørn samt andre truede og rødlistede fuglearter registreret på EU's fuglebeskyttelsesdirektiv er observeret i umiddelbar nærhed af, eller indenfor, projektområdet. Danmarks Naturfredningsforening vil minde om, at direktivet forpligtiger Danmark til at beskytte disse fuglearters levesteder og deres økologiske krav både i og uden for særlige beskyttede områder. Særligt for en af arterne, Kongeørn, mener vi at projektet giver meget store udfordringer, som skal håndteres.

For kongeørnen gælder det således at den yngler i meget kort afstand til projektområdet, hvorfor DN med dette høringssvar, bl.a. vil argumentere for en kraftig reduktion af vindmølleprojektet. Fra 16 stk. 150 meter høje vindmøller **til et reduceret forslag på 4 stk. vindmøller, opsat i det sydlige hjørne af projektområdet, mølle benævnt som nummer 1-2-9-10 i lokalplansforslaget.**

Foruden tilstedeværelsen af ynglende kongeørn har foreningen også en række andre bekymringer, som særligt vedrører fugle og flagermus, samt valg af mølletype, om som er beskrevet i det følgende.

Indhold

Fugle	2
Flagermus	4
Valg af mølle type.....	5
Vindmøller og lysafmærkning.....	5
Landskabelige bindinger	5
Afsluttende kommentarer	5

Fugle

Kongeørn, fredet og beskyttet fugleart, som er en særlig beskyttet art opført på EU-fugledirektivets bilag 1 arts liste. Kongeørne er så sjældent forekommende i Danmark, at arten ikke har været muligt at rødliste vurdere. Kongeørn har nu været stabilt forekommende i projektområdet siden 2015. Status i 2019 er at 2 voksne kongeørne har dannet par, i området ved den kendte lokalitet for det sidste ynglende kongeørnepar (år 2016). Nærmeste kendte lokalitet er Ørnefener/Taffelgårdsvej, hvor reden formodentligt er i et læbælte i et stort nåletræ, langt inde i Fenne 41.

Kongeørnen har et stort fouragerende område og det må erkendes som en risiko at kongeørnen også opholder sig indenfor projektområdet. Generelt er ørne desværre ikke gode til at undgå konflikt mellem møllevingerne, som nogle fuglearter har tilegnet sig. Således dør der hvert år, både hav- og kongeørne efter kollision med vindmøller, hvorfor det må formodes at der vil være risiko for birdstrikes af Kongeørn, hvis der sættes vindmøller inden for dette område.

DN har desuden noteret sig en kritisk **indsigelse fra Miljøstyrelsen** vedrørende netop dette projekt. Indsigelsen er sendt til Jammerbugt Kommune den 1. februar 2019, og indeholder følgende vedrørende kongeørn (forkortet):

"N2000 område 12 har siden 2015 været fast yngleplads for et par kongeørne, der er en ad Danmarks sjældneste ynglefugle (kun 5 par i 2018). Reden befinder sig i en afstand af ca. 3,4 km fra den nærmeste planlagte mølle. (dvs. den nordøstligste mølle lige syd for Blokhusvejen). Kongeørnen har et betydeligt territorium og kan søge føde op til 9 km fra reden. Den overvejende del sker dog inden for 6 km fra rede stedet.

Med en afstand på under 3,5 km til rede lokaliteten for kongeørn vurderes det, at en vindmøllepark, bestående af møller op til 150 meters højde og en rotordiameter på 126/136 meter vil udgøre en væsentlig negativ påvirkning af kongeørnens levested, fordi møllerne væsentligt vil forøge risikoen for at det lokale kongeørnepar eller deres unger kan kollideres med møllerne.

Miljøstyrelsen indstiller derfor, at kommunen for at nedsætte den negative påvirkning af kongeørn, flytter vindmølle-anlægget, så den nærmeste mølle ikke står nærmere end 6 km. fra kongeørnens rede lokalitet.

*Michael Grell
Biolog, AC tekniker"*

DN er enige med Miljøstyrelsens udlægning og vi kan derfor ikke se andre muligheder end at reducere vindmølleplanen så den ikke indeholder mere end 4 vindmøller – nærmere **mølle nr. 1-2-9-10**.

På DOF basen er der 313 observationer af kongeørn ved Ørnefener fra 2015 til d.d. ([link](#)).

Engsnarren, er ynglefugl i området især ved Ryå og Stavad Enge. Engsnarren er fredet og opført på fugledirektivets bilag 1 art, samt rødlistet i DK som NT (næsten truet). Engarealerne lige nord for det ansøgte projekt, er hjemsted for en ynglebestand af engsnarre. Set i lyset af at flere undersøgelser, bl.a. Koffijberg & Schaffer (2006)¹ og Müller & Illner (2001)², har påvist et negativt forhold mellem engsnarre bestande og vindmølleparker, skal engsnarre bestanden så vidt muligt sikres. Det er derfor nødvendigt at reducer antallet af vindmøller i nærheden af Ryå betragteligt og i særdeleshed engarealerne Stavad enge. Ved at følge anbefalingerne herover vedr. kongeørn, reducere man også kraftigt risici for konflikter og birdstrikes mellem engsnarren og vindmøller.

DN finder det i øvrigt meget kritisabelt at den forudgående fugleundersøgelse, - som er grundlag for Miljørapporten – kun er på 25 observationsdage i perioden maj 2015 til marts 2016. Det er langt fra fyldestgørende og utilstrækkeligt grundlag at afgøre at engsnarren ikke er konstateret regi indenfor projektområdet eller nærheden hertil. Engsnarren er en sky fugl, som lever skjult i høj vegetation, med frodige enge som habitat. Engsnarren lader sig oftest kun registrere ved stemmen - skumring og aften/nat, - et tidspunkt hvor konsulentfirmaet bag ved Miljørapporten, tilsyneladende ikke har været til stede. Langt mere retvisende og korrekt er det at hente oplysninger af observationer af engsnarren på DOF-basen, som Jammerbugt Kommune også burde have fundet frem til. Og ikke mindst have forholdt sig til i Miljørapporten med deraf planlagt afværgeforanstaltninger for engsnarren.

På DOF basen er der 6 observationer af engsnarre på Stavad Enge fra 2016 til d.d. ([link](#)).

Vandrefalk, vinterfugl rastende. Fredningsforhold: opført på fugledirektivets bilag 1 art, rødlistet. Fouragere og raster indenfor projektområdet. Det konstateres også i Miljørapporten. Det kan ikke udelukkes risici ved birdstrikes også kun med 4 vindmøller. Dog er risikoen formindsket i forhold til de planlagte 16 møller.

På DOF basen er der 23 observationer for vandrefalk i Store Vildmose fra 2015 til d.d. ([link](#)).

Mosehornugle, vinter trækfugl. Fredningsforhold: opført på fugledirektivets bilag 1 art, rødlistet i DK som EN (moderat truet). Fouragere og raster på statens fener, højmoser arealerne og dyrkede marker, sandsynligvis indenfor projektområdet. Mosehornuglen flyver lavt, derfor skal der være størst mulig frihøjde mellem jord og vingespids. Vindmølletypen V117 med en totalhøjde på 150 meter og en rotordiameter på 117 meter, eller en tilsvarende mølle med samme frihøjde fra vingespids til jorden på 33 meter (minimum) - skal vælges.

På DOF basen er der 7 observationer for mosehornugle i Store Vildmose fra 2015 til d.d. ([link](#)):

Blå kærhøg, vinter trækfugl. Fredningsforhold: opført på fugledirektivets bilag 1 art, rødlistet i DK som NA (vurdering ikke mulig). Fouragere på statens fener, dyrkede marker samt på højmoser arealer. Blå kærhøg flyver lavt over terræn, derfor SKAL der være størst mulig frihøjde mellem jord og vingespids. Vindmølletypen V117 med en totalhøjde på 150 meter og en rotordiameter på 117 meter, eller en tilsvarende mølle med samme frihøjde fra vingespids til jorden på 33 meter (minimum) - skal vælges.

¹ Koffijberg, K.; Schaffer, N. 2006. International single species action plan for the conservation of the Corncrake *Crex crex*. CMS/AEWA, Bonn, Germany.

² Müller A. & Illner H. 2001. Erfassung des Wachtelkönigs in Nordrhein-Westfalen 1998 bis 2000. LÖBF-Mitteilungen 2/2001: 36-51.

På DOF basen er der 54 observationer af blå kærhøg i Store Vildmose fra 2015 til d.d. ([link](#)):

Rørhøg, ynglefugl. Fredningsforhold: opført på fugledirektivets bilag 1 art, rødlistet i DK som LC (ikke truet). Fouragere på statens fener, dyrkede marker samt på højmoser arealer. Rørhøg flyver lavt, flaksende over terræn, derfor skal der være størst mulig frihøjde mellem jord og vingespids. Vindmølletypen V117 med en totalhøjde på 150 meter og en rotordiameter på 117 meter, eller en tilsvarende mølle med samme frihøjde fra vingespids til jorden på 33 meter (minimum) - skal vælges.

På DOF basen er der 16 observationer af rørhøg i Store Vildmose fra 2015 til d.d. ([link](#)):

Bramgås, trækfugl. Fredningsforhold: opført på fugledirektivets bilag 1 art, rødlistet i DK som NT (næsten truet). Ses i vinterhalvåret fouragere på spild afgrøder på landbrugsarealer, inde i projektområdet.

På DOF basen er der 24 observationer af bramgås i Store Vildmose fra 2015 til d.d.: disse 24 observationer estimerer til orientering, ca. 10.000 stk. bramgæs i alt ([link](#)).

Flagermus

39 danske dyrearter er i EU vurderet som særligt sårbare og truede. Det gælder bl.a. alle danske arter af flagermus. Arterne fremgår af EU's Habitatdirektiv bilag IV og kaldes derfor i daglig tale bilag IV-arter. Arterne er omfattet af en streng beskyttelse, og må ikke slås ihjel og der er forbud mod forstyrrelse eller ødelæggelse af deres yngle- og rasteområde, hvis det har konsekvenser for arten i dens udbredelsesområde.

I miljørapporten er der et afsnit om påvirkning af flagermus. Flagermusdetektorer blev anvendt både håndholdt og stationært, og der blev eftersøgt både i de åbne områder, hvor møllerne planlægges opstillet, langs levende hegn og skovkanter samt skovpartierne, efter antal og arts typer af flagermus. Der blev foretaget et middelstort antal registreringer i området, og i alt 8 arter af flagermus, herunder helt nye for egnen og en sjælden art, *Damflagermusen*.

Miljøministeriet bemærker i førnævnte indsigelse til vindmølleprojektet Rendbæk Øst at (forkortet):

"IFT. Bilag IV-arterne mener Miljøstyrelsen at vindmølle nr. 11, der står i et værdifuldt område for flagermus, er uheldigt placeret. Det er et vigtigt fourageringsområde for flere flagermusarter, og især den sårbare Damflagermus. Dét at arten fouragerer i området og at man sætter en vindmølle op i samme, strider mod totalfredningen for dampflagermus og at man endvidere ikke må forsætligt forstyrre eller skade arten eller bestanden. Alt i alt har vi derfor vurderet at placeringen af vindmølle nr. 11, på trods af forslået afværgeforanstaltninger, er et uhensigtsmæssigt valg og forener sig dårligt med beskyttelsen af bilag IV-arter."

DN er enig i vurderingen, og derfor indgår mølle 11 heller ikke i de fire møller foreningen mener projektet bør reduceres til.

Danmarks Naturfredningsforening mener i tillæg til de afværgeforanstaltninger der foreslås, at, at der på de 4 vindmøller bør monteres flagermussensorer, så hastigheden reduceres ved registrering af flagermus. Herved reduceres vakuumtrykket, som ellers kan få flagermusenes lunger til at klappe sammen, og risikoen for drab af individer mindskes.

Valg af mølle type

Valg af vindmølletype har meget stor betydning for både fuglekollisions risiko og projektets barriereeffekt. Dette skyldes at det ikke er møllehøjden, men derimod rotordiameter og frihøjde fra vingspids til jorden, som er de afgørende faktorer.

Indledningsvis var der lagt op til at projektet skulle gennemføres med vindmølletype V117. Denne har en totalhøjde på 150 meter og en rotordiameter på 117 meter. Frihøjden fra vingspids til jorden er på 33 meter. Dette er nu ændret, så projektet søges gennemført med vindmølletype V126. Denne har samme totalhøjde, 150 meter, men rotordiameteren er større, 126 meter, der frihøjden over terræn er ændret til kun 24 meter. Selvom dette virker som en mindre justering, er det vores vurdering at det skaber en markant større risiko for birdstrikes, og en markant større barriereeffekt. Frihøjden reduceres med næsten 30 % og det bestrøgne areal øges med næsten 10 pct. vælges V126 frem for V117.

Endeligt ses det i over oversigten over projektforslag at der også overvejes en vindmølletype, v136, Alternativmodel 1. Her er rotordiameteren øget til 136 meter og frihøjden mellem vingspidsen og jorden reduceret til kun 14 meter. I forhold til V126, som i forvejen er en forringelse af projektet set fra fuglenes perspektiv, reduceres frihøjden med yderligere 40 % og det bestrøgne areal øges med yderligere næsten 10 %.

Det er ikke hensigtsmæssigt, at Miljørapportens vurdering, og konsekvensanalyser mm. beror på en anden type vindmølle end det projekt senere hen i planlægning skifter til. Miljørapporten bør belyse den type vindmølle som ønskes opstillet, ellers vil konklusionerne blive truffet på et forkert grundlag. Det er foreningens holdning at dette skal rettes til, før projektet kan godkendes.

Vindmøller og lysafmærkning

Hvis der skal lysafmærkning på møllerne, bør dette ske med stor respekt overfor den natur, der hedder nattemørke og stjernehimmel. Dette indebærer som minimum at lyset afskærmes, så det ikke kan ses fra jorden.

Derudover ved vi at der er en godkendelse fra Trafikstyrelsen på vej, vedrørende radarstyret lysmarkering. Man har allerede godkendt dette i Tyskland, og det er vores forventning at det også godkendes i Danmark indenfor meget kort tid. Derfor bør det også være givet at de møller der opføres her, udstyres med radarstyret lysmarkering. Er det ikke godkendt inden konstruktionen begynder, bør det sikres at en sådan kan eftermonteres, og at der stilles krav herom i etableringstilladelsen.

Landskabelige bindinger

Det er af afgørende betydning for foreningen, at placeringen af møllerne ikke påvirker muligheder for fremtidige naturgenopretningsprojekter af vådområderne nær Ryå, eller ambitioner for udvidelse af å-dalene ned til Ryå. Vindmølleprojektet må heller ikke blive en hindring for en kommende Helhedsplan for Ryå, hvor lavbundslande tages ud af intensiv landbrugsdrift for at reducere kvælstof til vandmiljøet.

Afsluttende kommentarer

Danmark og kloden står overfor en stor klimaudfordring som gør, at det er nødvendigt at få CO₂ udledninger fra energiproduktionen reduceret kraftigt. Et af virkemidlerne vil være opsætning af større vindmøller, og udskiftning af gamle ineffektive møller. Danmarks Naturfredningsforening har derfor i høringssvaret fokuseret på arter og ikke på de landskabelige udpegninger og bindinger. I øvrigt er det foreningens holdning, at de landskabelige udpegninger og

bindinger, *næsten*, friholdes, hvis udbygningen begrænses til DN Jammerbugt og DN´s Sekretariats forslag om at reducere projektet til de fire møller: **1-2-9-10**.

Gøres dette, kunne de eksisterende 12 stk. vindmøller ved Rendbæk Vest for vores skyld blive stående. Møllerne her har en forventet restlevetid på 10 år, og bidrager derfor fortsat til den grønne omstilling.

Med venlig hilsen

Søren Rosenberg,

Formand for DN Jammerbugt,
30 24 18 34, jammerbugt@dn.dk

Og

Lasse Jesper Pedersen

Klima- og Energipolitisk Rådgiver,
Danmarks Naturfredningsforening Sekretariat
31 19 32 34, lasse@dn.dk